ધી ન્યુ આઇડીઆ અમેચ્યોર્સ ક્લબ

(અમદાવાદ.)

વાસનાની વાટે

(નવીન ભાવ અને ગાયનોના સર્વ હક્ક સ્વાધીન સાથેના)

- [illegible] -

સ્વ. સી. એમ. ભટ્ટ માસ્તર



[illegible]	[illegible]	ડાયરેક્ટર
[illegible]	શરદકુમાર પટેલ	જયંતકુમાર સોલંકી
[illegible]	[illegible] ભટ્ટ	મ્યુઝીક ડાયરેક્ટર
[illegible]		[illegible]



પ્રકાશક

ધી ન્યુ આ. એ. ક્લબ

સં ૧૯૯૯ આવૃત્તિ ૩ જી સને ૧૯૪૩



મુલ્ય ૦-૪-૦

અહંત:—

નર મૂરખ મંઝી ઉસ મારગ મત જા,
કામિની તનકા તાર જહાં હય, ઉસ દરબાર હુકમ દાય,
પરનારી ઝેરી છરી મત લગાવો અંગ,
દસ શીષ રાવણકે ગયે પરનારીકે સંગ,
પરનારી એક વેરી હય નહીં કશામત કોય,
બાંધે લી મર જાઓગે મુક્ત કહાં શે હોય?

અંક ૩ જો

૧૭

શારદછંદ:—

સાદવથી સહુ નરી ગામને દીનતા અ[illegible]
[illegible] દૈહલાની ચાગ[illegible]
પુત્ર માર્યો ને રોળાતી આગ [illegible]
એ પતિને નર્ક હૈરા પાસ મળ્યા [illegible]
ગાગલ બની પર પ્રેમમાં [illegible]
અંતમ આવો આવશે વાસનાની [illegible].

૧૮

લતા અને કુંજ —

એક નાનીશી નગરી વસાવીશું,
નાની નગરીમાં સુખદુઃખ મનાવીશું,
પ્રેમ આગર બંધુને ઉગારશું [illegible]
મરો હસ્તાં સુકાનને [illegible] અરે.
જીવન નૈયાને પાર ઉતારીશું.
રે ઈશ્વર સુખુશી નું અમને આપે,
મુક્ત કરવા ભારતને બંધનથી અરે.
દેશ સેવામાં જીવન વીતાવીશું.

(બાબુ બારોટીયા.)

આ અંક [illegible] મહેન્દ્ર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છોટાલાલ બાલચંદ
દેસાઈએ છાપી. રતનપોળ અમદાવાદ.

ધી ન્યુ આદર્શ એમેચ્યોર્સ કલબ

(અમદાવાદ.)

વાસનાની વાટે

(સક્ષિપ્ત સાર અને ગાયનોના સર્વ હક્ક સ્વાધીન સાથેના)

—: એમેચ્યોર લેખક :—

સ્વ. સી. એમ. ભટ્ટ માસ્તર.



મેનેજર :	આર્ટ ડીરેકશન :	ડાયરેકટર :
હરિષ દેસાઇ.	શરદકુમાર પટેલ	જયંતકુમાર સોલંકી
વ્યવસ્થાપક :	પ્રતાપરાય પટેલ	મ્યુઝીક ડાયરેકટર :
અંબાલાલ પટેલ		ગણપત માસ્તર



—: પ્રકાશક :—

ધી ન્યુ આ. એ. કલબ

સંવત ૧૯૯૯ આવૃતિ ૩ જી સને ૧૯૪૩



મુલ્ય ૦-૪-૦

ગુજરાતી [illegible]

૧. **શરદચંદ્ર** :—વાસનાની વાટે વિચરતો એક ભોળા દીલનો ગર્ભ શ્રીમંત, અનિલકુમારનો વડીલ બંધુ, અરૂણકુમારનો પિતા અને ભારતિનો પતિ.

૨. **અનિલકુમાર**—શ્રી સાર્વજનિક સેવા સમાજનો મંત્રી, શરદચંદ્રનો લઘુભ્રાતા.

૩. **અરૂણકુમાર**—શરદચંદ્ર અને ભારતીનો લાડકવાયો લાલ.

૪. **સનતકુમાર**—અનિલકુમારનો પુત્ર.

૫. **સુરેષ** : : :-શરદચંદ્રનો દગાબાજ દોસ્ત, આબેહુબ જીવતો જાગતો શયતાન.

૬. **બહાદર** : :—અનિલકુમારનો વફાદાર સહાયક.

૭. **અનૂપ** : :—એક ગરીબ વસુ વિહોણો હરિજન.

૮. **મુકુંદરાય** :—એક માલ માલીક, લતાના પિતા અને ભવિષ્યમાં બનનાર કુંજનો...........................

૯ **કુંજ** : : :—એક કોલેજીઅન યુવક, ભવિષ્યમાં બનનાર.........

૧૦. **રમેશ** : :—લતાનો બીજો ઉમેદવાર.

તદુપરાંત :—વીરનરો, સિપાહીઓ, મિત્રો, અને માજીસ્ટ્રેટ વિગેરે..

—: સ્ત્રી પાત્રો :—

૧. **ભારતી** : :—શરદચંદ્રની સદગુણ પતિન અને અરૂણકુમારની માતા.

૨. **વિલાસ** : :—એક પતિતા.

૩. **લતા** ; :—મુકુંદરાયની પુત્રી અને ભવિષ્યમાં બનનાર.........

૪. **કળા** : :—એક બાળ વિધવા

૫ **બેબી** : :—કળાની પુત્રી.

પાત્રો.		પાઠ લેનાર.
૧. શરદચંદ્ર.	—	મી. વિનયચંદ્ર ખોખાણી.
૨. અનિલકુમાર	—	મી એ. ટી. [હેરોલ્ડ.]
૩. અરૂણકુમાર	—	બાળનટ બંસી કાયસ્થ.
૪. સનતકુમાર	—	બાળનટ બચુ.
૫. સુરેષ	—	મી. જયંતકુમાર સોલંકી.
૬ બહાદર	—	મી વસંત મોદી.
૭. અનુપ	--	મી. અનુપ રાવલ.
૮. મુકુંદરાય	—	મી. માણેકલાલ
૯. કુંજ	—	મી. બાબુ બરોડીઆ.
૧૦. રોમેશ	--	મી. કાન્ત.
૧૧. ભારતી	—	મી. રમેશ.
૧૨. વિલાસ	—	મી. ચંદ્રકાન્ત દેસાઈ.
૧૩. લતા	—	મી ચંદુ કેપ્ટન
૧૪. કળા	—	મી. સી પટેલ.

કલામય નૃત્યો:—શરદકુમાર પટેલ.

લેખકના બે બોલ.

સુજ્ઞ મહાશયો તથા બ્હેનો !

હૃદયમાં હોળી પ્રજળે છે—ચક્ષુ આશ્રુભીનાં બને છે—કાયા કંપે છે, હિંદુ સમાજનું અધઃપતન જોઇ નિરાશા ઉત્પન્ન થાય છે. ઘરે ઘરમાંથી તીવ્ર વેદના બનિ ાં આસાંસુણી ક્રોધ અને કરૂણામીશ્રીત ભાવોનો આવિર્ભાવ થાય છે. હિંદુ સમાજની આંસુ અને નિશ્વાસો પર રચાએલી ઇમારતની કલ્પના માત્ર હૈયામાં હોળી સળગાવે છે. ભડકે બળતા કેટલાયે હિંદુ કુટુંબો આજ ભીની આંખો સમક્ષ તરવરે છે.

વાંચક ! સમાજ સીતમ લીલા જોઇ કોનું હૈયુ ન દ્રવે ? કોણ તેને લેખીનાદ્વારા ચિતરવા પ્રયત્ન ન કરે ! મ્હારૂ હૈયુ પણ દ્રવ્યું અને તે વિપયને નાટય પ્રયોગ દ્વારા ચર્ચવા ધાર્યું અને હિંદુ સમાજની કેટલીક બાજુઓને ચિતરવા મ્હેં અલ્પ પ્રયાસો કર્યો. તે પ્રયાસ એજ **"વાસનાની વાટે"**

૧—પિતા કરતાં માતા પર પુત્રનો પ્રેમ વિશેષ હોય છે અને માતા પણ પોતાના લાડકવાયા લાલ માટે અનેક સંકટો વેઠે છે. છતાં માતા પુત્રના અને પુત્ર માતા વિયોગે ડુસકાં ભરતાં, પત્થરને પણ પીગળાવે તેવા ઉદગારો કરતાં અને ચોધાર આંસુ સારતાં "ભારતિ અને અરૂણ" નું મૃત્યુ પણ એ વિયોગ શાથી ? જુવો આ નાટય પ્રયોગ **"વાસનાની વાટે"**

૨—દાતારમાં શ્રેષ્ઠ મનાતો—ધર્મના અવતાર રૂપ લેખાતો અને સત્યના પંથે ચાલનારા "શરદચંદ્ર" ના હૃદયમાં કુવાસનાઓ શાથી પ્રગટી ? પોતાના કુટુંબ કબિલાને શા માટે પગની ઠોકરે ચઢાવી કુમાર્ગે વિચર્યો અને અંત તેના માઠા પરીણામ ભોગવવાનો ભોકતા બન્યો તેનો આબેહુબ ખ્યાલ આપતો આ હૃદય ભેદીક નાટય એજ આ **"વાસનાની વાટે"**

૩—ગરીબ હરીજન "અનુપ"ની અને બાળ વિધવા "કળા"ની હૃદય વ્યથા અને સિતમગર સમાજ સામે પ્રહાર એજ આ પ્રયોગ નામે **"વાસનાની વાટે"**

૪—શયતાન રૂપે જન્મેલા "સુરેશ" શા માટે શરદચંદ્રને અવળે માર્ગે દોરી તેની શ્રીમતાઇનો અરે ! આખરે તેના જીવનનો અંત લાવ્યો તેના માટે હૃદયને મજબુત કરી જુવો આજે આ પ્રયોગ **"વાસનાની વાટે"**

૫—શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમના મંત્રી "અનિલકુમાર" અને સહમંત્રી "બહાદર"ના વિરતાભર્યા કાર્યો—તેમની સહન શીલતા અને સમાજની પરવા નહીં કરતાં જનતાને અમૂલ્ય ઉપદેશ એજ પ્રેક્ષકોના તાળીઓના ગગડાટ—અને વાહ ! વાહ ! ના પોકાર. પરંતુ એ કયારે! નિહાળો આ નાટય પ્રયોગ **"વસનાની વાટે"**

વાંચક ! આ નાટય પ્રયોગમાં ઘણીએ ત્રુટીઓ હશે પરંતુ તે પ્રત્યે લક્ષ નહીં દોરતાં હંસ ગતીએ નિરખી મને પૂર્ણ આભારી કરશો.

હેતુ અને આભાર.

અમારી કલબ તરફથી આજે આ ડ્રામાની ચોથી નાઈટ ભજવાય છે તેના હર્ષથી અમે ફુલ્યા નથી સમાતા પરંતુ તે ઉમળકા ભર્યા અમારા દીલોમાં એક અસંહ્ય આઘાત અમોને અકળાવી રહ્યો છે. આજે અમોને એક અગત્ય વ્યક્તીની ખોટ પડી છે અને તે હતા આ ડ્રામાના સર્જક **સ્વ. કવીશ્રી છોટાલાલ એમ. ભટ્ટ. માસ્તર** તેઓ શ્રીએ ખાસ અમારી કલબ માટે આ ડ્રામા બનાવી આપવા ખુબ જ જહેમત ઉઠાવેલી, અને તેટલા જ ખંતથી અમારા રીહર્લસરમાં પણ તેઓશ્રી ભાગ લેતા હતા. કવીશ્રી આજથી થોડાક વખત પહેલાં ટુંકી માંદગી ભોગવી દેવલોક પામ્યા તેમની પાછળ તેમની પત્ની અને ચાર નાના બાળકોને મુકતા ગયા છે. અહીં એ કહેવાની જરૂર નથી કે તેઓશ્રીની આર્થિક સ્થીતિ નબળી હતી. ખેર ! અમે એ ઉદાર આત્માને કેમ ભુલી શકીએ.

અમોએ નક્કી કર્યું કે આ ડ્રામાની એક વધુ નાઈટ સ્ટેઈજ કરી તેની આવક તે સ્વર્ગસ્થના કુટુંબને સુપ્રત કરવી અને એજ આ અમારી **ચોથી નાઈટ** :–

અમારા આ પ્રસંગે રા. રા..................................એ પ્રમુખપદ સ્વીકારી અમારા ઉપર જે મહાન ઉપકાર કર્યો છે તે બદલ અમારી કલબના દરેક મેમ્બરો વતી આભાર માનવાની તક લઈએ છીએ. અને આપ સર્વેને પણ કેમ ભુલી શકીએ ? આપે અત્રે પધારી અમારા કાર્યમાં જે સહકાર આપ્યો છે તે કાંઈ ઓછું ના કહેવાય અમો દરેક મેમ્બર વતી આપ સર્વેનો આભાર માનવાની રજા લઈએ છીએ.

લી. વ્યવસ્થાપકો.

ધી ન્યુ આ. એ. કલબ.

પ્રભૂ પ્રાર્થના બાદ.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ પહેલો સ્થળઃ-વિલાસનું વિલાસ ભુવન

વિલાસ સિતારના સૂર મેળવતી જણાય છે. એટલામાં **સુરેષનું** આવી શરદચંદ્ર જાળમાં સપડાયો છે એવુ જાહેર કરવું વિલાસને અનહદ હર્ષ. શરદચંદ્રને આવતો જોઈ સુરેષનું એક બાજુ સંતાઈ જવું. **શરદચંદ્રનું** આવવું. વિલાસ અને સુરેષની જાળમાં સપડાઈ દારૂનો ઉપાસક બનવું. સુરેષનું છટકી જઈ-ભારતીને તેડી લાવી-આશ્ચર્ય બતાવવું-ભારતિની મૂર્છા.

પ્રવેશ બીજો સ્થળઃ-પુષ્પવાટિકાનો એક ભાગ.

કોલેજઅનાથી કંટાળતાં **લતાનુ** આવવું-તેના વિચારો-**કુંજનું** આવવું. આબાદ દમદાટીથી કુંજે લતાનો પ્રેમ મેળવવો બાદ એકમેકથી છુટા પડવું.

પ્રવેશ ત્રીજો સ્થળઃ-હરિજનની એક ઝુંપડી.

ડૉકટર તરફથી નિરાશ થઈ પાછા ફરેલા હરિજન **અનુપનું** પોતાના વૃદ્ધ પિતાને તેડી દીનવદને આવવું. તેના હૃદય ભેદીક ઉદગાર પિતાનુ મૃત્યુ. એટલામાં **સુરેષનું** ભાડુ લેવા પ્રવેશવું. હરિજન અનુપનો ગદ્‌ગદ કંઠે જવાબ. સુરેષનો ક્રોધ. **અનિલકુમારનું** આવી ઉપદેશ. સુરેષનુ વિશેષ ગુસ્સે થઈ હરિજન અનુપને મારવા ધસવું **બહાદરથી** બચાવ.

પ્રવેસ ચોથો, સ્થળઃ-શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમનો એક ભાગ.

થોડીવાર રહીને **બહાદરનું** વિચાર કરતા પ્રવેશવું. દારૂખાનાથી થતી દુર દશા પ્રત્યે **બહાદરના** હૃદય ભેદક ઉદગાર, એટલામાં દારૂખાનુ ફોડવા જતાં દાઝી ગયેલ એક બાળકને તેડી વીરનનું આવવું. તરતજ તેને આશ્રમમા લઈ જઈ સારવાર કરવા કહેવું. **બહાદરનું** હૃદય મંથન.

પ્રવેશ પાંચમો સ્થળઃ-શરદચંદ્રના મકાનનો એક ભાગ.

પ્રેમની મસ્તીમાં મસ્ત બનેલા **વિલાસ** અને **શરદચંદ્રનું** પ્રવેશવું. સંજોગ સાધી **વિલાસે** પોતાનો સ્વાર્થ સાધવો. **શરદચંદ્રે** તીજોરીની ચાવી **વિલાસને** આપવી. **વિલાસનું** તીજોરી તરફ રવાના થવું, એટલામાં અંદરના દિવાનખાનામાં ફોનની ઘંટડી વાગવી. **શરદચંદ્રનું** જવું.

(સીન ટ્રાન્સફર.)

સ્થળઃ–દીવાનખાનું

(ટેબલ પર પડેલા ફોનની ઘંટડીઓ વાગતી સંભળાય છે.)શરદચંદ્રનું આવી દરેકને યોગ્ય જવાબ આપવો. બાદ **વિલાસ**નું અલંકારોથી પોતાની કાયાને સજાવી પ્રવેશવું છેવટે નયનબાણ ફેંકી વિલાસનું ચાલ્યા જવું. શરદચંદ્રની તેની પાછળ જવાની તૈયારી–ભારતિનું આવી "વાસનાની વાટે" ન વિચરવા કહેવું; **અનિલકુમાર**નુ આવી મોટાભાઈને શીખામણ. છેવટે શરદચંદ્રનું ગુસ્સે થઇ ભારતિને મારવા ધસવું. પરંતુ અચાનક અરૂણકુમારનું આવી ચડવાથી લાકડી ભારતીને નહી વાગતાં અરૂણના માથામાં વાગવી. અરૂણનું કારમી ચીસ પાડતાં જમીન પર પડવુ શરદચંદ્રની ધ્રુજારી, અનિલકુમારનો શરદચંદ્ર પ્રત્યે રોશ–ભારતિનું કરૂણ વિલાપ !

-- **ટેબ્લો** —

પ્રવેશ છઠ્ઠો, સ્થળ –મહોલ્લનો એક ભાગ.

ઉપદેશ આપવા જતા, ઉશ્કેરાયેલા ટોળા તરફથી પડેલા મુઢ માર ઉપર હાથ ફેરવતાં **બહાદર**નુ પ્રવેશવુ. હિન્દુ ધર્મ પ્રત્યે બળવો જગાવનાર બંડખોરો પ્રત્યે મક્કમતા ભર્યો જવાબ એટલામા **અનુપ**નુ આવી આરામ લેવા કહેવું આરામ કયારે લેવાય તે **બહાદરે** સમજાવવુ. એટલામાં એક તરફ ગૌમાતા ઉપર પડતો લાઠીનો માર અને બીજી તરફ હિન્દુ મુસ્લીમ યુવકો સામ સામી બાથમબાથ કરતા બહાદરની નજરે ચઢે છે તુરત જ ગૌમાતાને બચાવવા દોડવું. અને અનુપને તકરાર કરતા યુવકોને સમજાવવા મોકલવો થોડીવાર રહીને એક મુસ્લીમ અને હિન્દુ બાળકને ઉપદેશ આપતા હરીજન **અનુપ**નુ પ્રવેશવું બાદ બન્ને બાળકોનુ જવું એટલામાં સામેના મંદિરમાં આરતી ઉતરતી હોવાથી "**શ્રીમંતો**, શા માટે અન્યાય આપે છો,!" તેની દાદ માગવા **અનુપ**નું મંદિર પ્રત્યે રવાના થવું

— **સીન ટ્રાન્સફર** —

સ્થળઃ–મંદીર.

(મંદિરમાં આરતિ ઉતરતી જણાય છે.) આરતી પુરી થયા બાદ એક પછી એક નગર જનોનું જવું. અનૂપનુ આવવું. મંદીરમા**થી** નિકળતા મુકુંદરાય સાથે અથડામણ. **અનુપ** પર જુલ્મનો વરસાદ. અનિલ-

કુમારનું આવી મુકુંદરાયને શીખામણ. છેવટે મુકુંદરાયનું હરિજન અનુપને ભેટી પડવું. બાદ તેનું જવું. અનુપને લઇ અનિલકુમારનું મંદિરમાં દાખલ થવાની તૈયારી. સુરેશથી અટકાવ. શરદચંદ્રનું આવી અનિલકુમારને એ પંથે ન જવા માટે મનાઇ. અનિલકુમારના જડબાતોડ જવાબ. શરદચંદ્રનું ગુસ્સે થઇ હરિજન અનુપને મારવા ધસવું. બહાદરની વીરતા. શરદચંદ્રની ગભરામણ સુરેશનો રોષ, અનિલનું અનૂપને લઇ મંદીરમાં દાખલ થવું.

પ્રવેશ સાતમો સ્થળ:–મુકુંદરાયના મકાનના એક ભાગ.

થોડીવાર રહીને ફાશીરીમલ ડૉકટરના પોષાકમા કુંજનુ આવવું. લતાનું આવી મોકાણના સમાચાર કહેવા; કુંજની આબાદ યુક્ત બાદ લતાનું એક બાજુ સંતાઇ જવું. રોમેશને લઇ મુકુંદરાયનું આવવું. "એમાં શું ? અને મુદ્દાનો સવાલ છે" એમાં રકઝક. છેવટે રોમેષ ચસકેલ છે એવું કુંજે જાહેર કરવું. લતાએ આવી તે વાતને ટેકો આપવો. રોમેષનું ચાલ્યા જવુ. મુકુંદરાયનં પણ જવૂ બાદ પેમા પગલમાં પ્રેમનો એકજ ઝણઝણાટ.

પ્રવેશ આઠમો, સ્થળ:–ભવ્ય શયન ભવન.

પલંગમાં અરૂણકુમાર સુતેલો જણાય છે. એટલામાં સંસાર ત્યાગઇચ્છાથી ભારતિનું મંદ ગતિએ આવવું. **રૂઢી ચુસ્ત સમાજવાદીઓએ ઘડેલા એકતરફી બંધારણો પ્રત્યે ફીટકાર,** અરૂણના પાણી પાણીના પોકાર. ભારતીનુ પાણી પાવુ સંસાર ત્યાગવાની તૈયારી. અનિલનો ઉપદેશ. એ ઉપદેશે ભારતિના હૈયામાં પુત્ર પ્રેમ પ્રગટાવતો. બાદ અનિલનું પોતાના મોટા ભાઇને તેડવા જવું. અરૂણને ભયંકર સ્વપ્ન. છેવટે અરૂણને શાન્ત પાડી ભારતિનું સામેના બાંકડા પર મુર્છ જવું. એટલામા સુરેષનું દોરડાની મદદથી દીવાનખાનામાં આવવું રૂમાલમા કલોરો ફોર્મ છાંટી ભારતીને સુંઘાડવો. (અનીલ અને શરદને આવતા જોઈ સુરેષનું) ભારતીને લઇ પાછલા બારણેથી રવાના થવુ. અનીલનું શરદચંદ્રને લઇને પ્રવેસવું; "ભારતિ–ભારતિ" ના પોકાર. સુરેષ આવી અનીલકુમાર ભારતિને નસાડી મુકી છે. એવુ જાહેર કરવું શરદચંદ્રનો અનિલ પર રોષ. અનિલની સહન શીલતા. શરદચંદ્રના "ભારતિ–ભારતિ"ના પોકારો. તો અરૂણકુમારના "બા–બા"ના પોકાર. તો બીજી બાજુ અનિલની "માતા–માતા"ના પોકાર. સુરેષનું હાસ્ય. **(ખરેખર એ હાસ્યમાં છુપાયો હતો પોતાનો સ્વાર્થ.)**

— ટેબ્લો —

અંક બીજો

પ્રવેશ પહેલો સ્થળ:—સરીયામ રસ્તો.

થે ડીવાર રહી ગર્વના શીખરે હસતા સુરેષે આવવું તેના તરંગી વિચારો, બાદ ભારતી પાસે જવું.

(સીન ટ્રાન્સફર)

સ્થળ:—ભયંકર અરણ્ય.

ભારતી મૂર્છાવસ્થામાં જમીન પર પડેલી જણાય છે, ધીરે ધીરે શુદ્ધીમાં આવતા ઉદગાર એટલામા સુરેષનું આવી પ્રેમની માગણી કરવી. ભારતીના ઇન્કાર બળાત્કારની તૈયારી. બહાદરનું આવી ચઢવું સુરેષનું વિશેષ ગુસ્સે થવું. ભારતી તરફ ધસવું, ભારતીનું પ્રચંડ સ્વરૂપ.

ટેબ્લો.

પવેસ બીજો સ્થળ:—મુકુંદરાયના મકાનનો એક ભાગ.

મુકુંદરાયનુ વિચાર કરતાં પ્રવેસવું. રોમેષનું આવી ચઢવું. ફક્કડરાજ જોશીના પોશાકમાં ફુંજનું આવી લતા અને રોમેષના જન્માક્ષરો તથા હસ્ત રેખાઓ જોવી. હસાહસ. રોમેષનું લીલા તોરણે બહાદુરીથી પાછું ફરવું. મુકુંદરાયનું પણ તેની પાછળ જવુ. બાદ પ્રેમીઓને પુછવુંજશું

પ્રવેશ ત્રીજો સ્થળ— વિલાસ ભુવન.

સુરેષ અને મિત્રો જુગાર રમતા નજરે પડે છે. શરદચંદ્ર અને વિલાસનું પ્રવેશવું. જુગાર રમવો. શરદચંદ્રની હાર. સુરેષનુ આવી શરદચંદ્રને વધુ વાસનાની વાટમાં, રગ દોળાવાની યુકિત અજમાવવી. વીલાસનું આવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવો, બાકી રહેલી જંગમ મીલ્કત પણ ગીરવે મુકાવવી. નોકરનું આવી "અરૂણ સખ્ત બીમાર છે." એવું વાગફરતી જાહેર કરવું. શરદચંદ્રના બીન પરવાહ જવાબમાં અનિલનું આવી શીખામણ દારૂ **ન પીવા** માટે ઉપદેશ. વિલાસે અનિલકુમાર સામે પીસ્તોલ તાકવી. લાગ સાધી અનિલે વિલાસના હાથમાંથી પીસ્તોલ ખુંચાવી લેલી. સુરેષે આવી અનિલ પાસેથી અને અનૂપનું આવી સુરેષના હાથને ઝટકો મારી પિસ્તોલ પડાવી લેવી. અનુપ અને સુરેષ વચ્ચે પિસ્તોલ લેવાના પ્રયાસો સુરેષની જીત. બહાદરનું આવવું સુરેષની ગભરામણ

પ્રવેશ ચોથો સ્થળ:—ઉજ્જડ રસ્તો

બાળ વિધવા કળાનું તરતના જન્મેલા બાળકને લઇ પ્રવેસવુ નિતમગર સમાજ અને સફેદ શયતાનોને માર્મિક પ્રહાર, જવું બાદ ભારતી પોતાના પાપ ખુલ્લા કરશે એવો વિચાર કરતાં સુરેષનું આવવું, એટલામાં કળાને આવતી જોઇ તેની ગભરામણ એ ગભરામણ એજ તેનાં કાળાં કર્મ. સુરેષનું છટકી જવું કે તરતજ કળાનું બાળકને લઇને સુરેષને શોધતાં પ્રવેશવું. તેનો પશ્ચાતાપ. અચાનક સુરેષને નાસતો જોઇ જવો. કળાનું ખુમરાણ કરતાં તેની પાછળ દોડવું. બહાદરનું આવી ચઢવું. તેનું પણ તેમની પાછળ દોડવું.

[સીન ટ્રાન્સફર]

સ્થળઃ—દરીઆ કીનારો.

સુરેષનું ગભરાતાં ગભરાતાં દોડતાં આવવું. કળાનું આવી બાળકને સોંપવાની તૈયારી. સુરેષે તે બાળકને જમીન પર પછાડવાની તૈયારી. પાછળથી બહાદરે આવી તે બાળકને લઇ સુરેષને ફીટકાર સુરેષનું ચાલ્યા જવું. સુરેષેજ શીયળ ભ્રષ્ટ કર્યું છે એવું જાણી બહાદરનો રોષ. અનિલનું આવી આત્મભોગ (એ આત્મભોગમાંજ) શરદચંદ્રને લઇ સુરેષનુ આવવું અતિ હર્ષમા કળાનું પોતાના બાળક સાથે જમીન પર પડી મરણ પામવું શરદચંદ્રના અનિલ પર ફટકા—અનિલની સહનશીલતા

ટેબ્લો.

પ્રવેશ પાંચમો સ્થળ—શરદચંદ્રના મકાનનો એક ભાગ

વિલાસનું બેપરવાઇ ભર્યું પ્રતેગવું. પોતાને આ કક્ષાએ લાવનાર પ્રત્યે કટાક્ષ. એટલામા પાછળના બારણેથી શરદચંદ્ર દારૂના નશામાં ચકચુર થઇ પ્રવેશે છે તે જોવું અને કિસ્મતનો છેલ્લો પાસો ફેંકવા તેની પાસે જવું.

સીન ટાન્સફર.

સ્થળ—શરદચંદ્રનું શયન ભુવન

શરદચંદ્રનું દારૂના નિશામા ચકચુર થઇ પ્રવેસવુ. વિલાસનું સ્વાર્થ સાધવા આવવું એટલામા સુરેષનું આવી 'અરૂણકુમારને અહીં લાવે છે" એવું જાહેર કરવુ. અને ત્યાંથે માતા પુત્રનું વિક્ષેપ પડે એવી યુક્તિ અજમાવી તેનું ચાલ્યા જવુ. એમબ્યુલન્સના માણસોનુ આવી અરૂણને પલંગ પર સુવાડી ચાલ્યા જવું ભારતિનુ 'અરૂણ—અરૂણ"ના પોકાર કરતા આવવું શરદચંદ્રની નિષ્ઠુરતા. એક બાજુ 'મા—મા"ના પોકારો તો બીજી બાજુ "બેટા—બેટા" ના કરૂણાલાપ અનિલનું આવી પોતાના મોટાભાઇને છેવટની શીખામણ. પોતાના પુત્રનો મેળાપ નહીં થવાથી ભારતિની મૂર્છા અને તે મૂર્છા એજ ભારતિનો આત્મા સ્વર્ગ પ્રત્યે. શરદચંદ્રના હૃદયમાં દયા પ્રગટવી. ભારતિ પાસે દોડવુ. તે નહિ બોલતી હોવાથી અરૂણને ઉચકીને ભારતિ પાસે લાવવો. માતા અને પુત્રનુ મૃત્યુ જોઇ શરદચંદ્રનું કારમીચીસ પાડતાં જમીન પર પટકાઇ પડવું.

ટેબ્લો

પ્રવેશ છઠ્ઠો સ્થળ:—દુકાનનો એક ભાગ.

દરજીના પહેરવેશમા હરજીવન દરજીનું નામ ધારણ કરી કુંજનું પ્રવેશવું એટલામાં લતાનું પોતાના પિતા સાથે કપડા શીવડાવવા આવી ચઢવું. આબાદ હસાહસ—કુંજે પોતાની યુકતીથી શેઠને વીદાયગીરી. બાદ પછી પુછવુંજ શું ?

પ્રવેશ સાતમો સ્થળ:—વિલાસનું આલીશાન શયન ભુવન.

શરદચંદ્રનું ગરીબાઇ દશામાં પ્રવેશવું. વિલાસના હૃદયમાં એકદમ પલટો થએલો જોઇ તેનો પશ્ચાતાપ—વિલાસે સુરેષનો ભેદ ખુલ્લો કરવો સુરેષનું આવી ભુતકાળનો ઇતિહાસ રજુ કરવો. શરદચંદ્ર પર પિસ્તોલ તાકવી. વિલાસની યુકતી, સુરેષે વિલાસ પાસેથી પિસ્તોલ ખુંચાવી લઇ વિલાસને ઘાયલ કરવી. શરદ પર તાકવાની તૈયારી. હરીજન અનૂપથી બચાવ. અનૂપ ઉપર ફેર, પણ શરદચંદ્રનું વચ્ચે આવી જતાં ઘાયલ થવું સુરેષનું છટકી જવું. શરદના "પાણી—પાણી" ના પોકાર—અનૂપની શીખામણ. એટલામાં સુરેષ આવી મકાનને આગ લગાડવી. ચારે બાજુથી ભયંકર ફાફીઆરીઓ. શરદચંદ્રને લઇ અનૂપનું આમતેમ દોડવું. શરદચંદ્રની કારમી ચીસો.

ટેબ્લો.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો સ્થળ:—શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમનો એક ભાગ.

થોડીવાર રહીને સુરેષનું હર્ષના આવેષમાં પ્રવેસવું. એટલામાં શરદને ભીખારી હાલતમાં જીવતો નિહાળવો. બાદ તેને હેરાન કરવા માટે તેની પાસે જવું.

(સીન ટ્રાન્સફર)

સ્થળ:—બગીચો.

અગ્નીથી દાઝી ગએલા (અને પતના રોગથી પીડાતા) શરદચંદ્રનું નિરાશ થઇ કરૂન હાલતે પ્રવેશવું. સુરેષનું સાધુના વેશમાં આવી અનીલકુમારના પુત્ર સનતકુમારને સુરેષનો પુત્ર ઓળખાવી ખુન કરાવવા લલચાવવો. બાદ સુરેષનું એક બાજુ પર સંતાઇને ઉભા રહેવું. સનતકુમારનું રમતા રમતા આવવું. તેના અંગ પરના આભુષણોમાં લુબ્ધ બની શરદચંદ્રે તેનું ખુન કરવુ "ચોર—ચોર" કહી સુરેષની બુમરાણ. બહાદરનું આવવું. અનિલના પુત્ર જાણી શરદચંદ્રનું ડુસકે ડુસકે રડવું. અનિલનું આવી પહોંચવું. અનિલની સહનશીલતા—પોતાના પુત્રનાં અલંકારો મોટાભાઇને ગુરૂ દક્ષણા તરીકે આપવા. શરદચંદ્રની ગભરામણ—બે સળીઆથી પોતાની આંખો ફાંડી નાખવી.

ટેબ્લો.

પ્રવેશ બીજો સ્થળ:—સરીયામ રસ્તો.

થોડીવાર રહીને મુકુંદરાયનું શ્રી સાર્વજનિક સેવાશ્રમનં નાણાંની થેલી ભેટ તરીકે આપવા આમ તેમ આંટા મારવા બહાદરનું આવવું.

આવી શેઠને ઉપદેશ. છેવટે શેઠનું ઉપદેશ માથે ચઢાવી નમન કરી આશ્રમ જવું એટલામાં "અનુપને ફાંસી" એવો અવાજ સાંભળવો બહાદરનું આશ્રમ તરફ રવાના થવું. થોડીવાર પછી શરદચંદ્રનું દીવાની હાલતમાં પ્રવેશવું. અનિલે આવી પોતાના આશ્રમમાં આવવા સમજાવવું. શરદચંદ્રની નકાર. છેવટે નિર્દોષ અનુપને બચાવવા જબરજસ્તીથી કોર્ટમા લઇ જવું.

પ્રવેશ ત્રીજો સ્થળ:—ફાંસીનો માંચડો.

થોડીવાર રહીને દુર્ગાજન અનુપને પકડી બે પોલીસ પ્રવેસવું. નગરજનોને છેવટના બે શબ્દો. ફાંસીના માંચડે જઇને ઉભા રહેવું. ફાંસીની તૈયારી શરદચંદ્રને લઇ અનિલનુ પ્રવેસવુ. સુરેષનું આવી શરદ પર ફેર પરંતુ તે ફેરનો બાકતા શરદચંદ્ર ઘાયલ નહી બનતાં એક સીપાઇનું ઘાયલ થવું. સુરેષના સાહસીક ભર્યા સાહસો. '(એજ એક મરણીઓ સોને બારે.)" અનુપનું આવી પિસ્તોલ પડાવી લેવી. બહાદરનું આવી ચઢવુ. છેવટે સુરેષે હાથ પરથી વીંટીમા જડેલ હીરો ચુસીને મરણ પામવું. શરદચંદ્રનું ગુપચુપ છટકી જવું.

પ્રવેશ ચોથો સ્થળ:—મુકુંદરાયના મકાનનો એક ભાગ.

કુંજનું આવવું. એટલામાં લતાનું પુર જોશમા પ્રવેસવુ રોમેશને ઉલ્લુ બનાવવો. બાદ કુંજનું સંતાઇ જવુ. રોમેષનું આવવુ આબાદ યુકિત બનવી. મુકુંદરાયનું આવી ચઢવું કે તરત રેમેશના વેશમા કુંજનું ટપકી પડવું. સ્નેહ લગ્નનો વિજય. રોમેષનું લીલા તોરણે પાછું ફરવુ. સુખી–સંસાર.

પ્રવેશ પાંચમો સ્થળ:—સેવાશ્રમ તરફનો રસ્તો.

શરદચંદ્રનું પ્રવેશવુ. મનથી ગભરાઇ ગયેલા અને અંતિમ સંસ્કાર સારા થાય તે માટે અનિલના આશ્રમ તરફ જવા મથવુ. રસ્તામાંજ અંતિમ શ્વાસ પુરો થવો. અનિલનું આવી ચઢવું. વડીલ બધુનો મૃત દેહ જોતા કરૂણાલાપ અને ઉદગાર.

જેવું કરો તેવુ ભરો એ વિશ્વનો સિદ્ધાન્ત છે
વાવો તમે તેવું લણો એ કહેણુ જગવિખ્યાત છે
વાસનાની વાટમાં ન સત્યનાનો ભાસ છે
એ પંથના પરિણામમાં આખરે તો નાશ છે.

[સમાપ્ત.]

પ્રાર્થના

શ્રી ગણનાયક ગીરીજા નંદના. (૨)
ગાઇએ ગુણ વંદના...............શ્રી૦
સીદ્ધી બુદ્ધી મતિસઃ વિલસો,
મોદક પ્રિય ગણનાયક હરસો;
આધિવ્યાધી વિટંમણા...............શ્રી૦
નાટ્ય પ્રયોગ વિધાન પ્રસંગે,
નૂતન નાટ્ય સમાજ સમર્પે;
પુષ્પ અમારી પ્રાર્થના...............શ્રી૦

(૧)

શારદચંદ્રઃ—
કુંજન મધુ કોકિલનું શ્રવણે પડે
દીલ રૂપાના સૂર સાથે દીલ ક્યાં ચાલ્યુ અરે,
આરામ મ્હારો અહીં નથી પણ છે વિલાસી વાસમાં
જ્યાં પ્રેમ જ્યોતિ રશ્મીમાં બળે દ્વૈત વિલસુ મોદમાં
ક્યાં ગઇ (૪)
આ તરફને એ તરફ દેખાખ છે રસ વેલડી
જ્યાં જ્યાં નજર મારી પડે ત્યાં ત્યાં બધે અલબેલડી
ક્યાં ગઇ [૪]

| ૨ |

વિલાસ—
પીઓ ને પ્રાણ પ્યારા મધુર પ્યાલી
પીઓ ના શરમાઓ આનંદથી મ્હાલી
પ્રેમ ભરી અમૃતરસ પ્યાલી
મસ્તી ભરી અધર રસલાલી
લાવી છું હું મતવાલી
પીઓ ને પ્રાણ પ્યારા મધુર પ્યાલી.
(વિનય ખોખાણી.)

[૩]

લતા—

ભ્રમરા ગુંજજે ગુંજન અપાર. (૨)
ફુલ ફુલ પર. (૨) —ભ્રમરા
કમળ પત્ર પર હુમલો કરતા,
મસ્તકે આવીને ભમતા,
દૂર દૂર હું. (૨)
જાવું ત્યાંતો અનેક જણાય. —ફુલફુલ
કોઈ નચાવે નેન ઈશારે,
કોઇ ઝુલાવે પ્રેમને તારે,
હહું હહું કયાં ? (૨)
આગળ ને આગળ જણાય. —ફુલફુલ

[૪]

લતા અને કુંજ:—

જોવોના છેડો આ ઘનશ્યામ.
હું બાળ કુંવારી
ટહુકે કોયલ આંબા ડાળ.
છે રંગે કાળી
આશા ને તીરે હું ઉભી એકલડી,
મહીરીયે આવો હું જોતી વાટલડી.
દીલડાના દર્દો ના સ્હેવાય.
હું બાળ કુવારી.

(બાબુ બરોડીયા.)

[૫]

અનુપ:—

જીવતાં છતાં મૂએલા, લક્ષ્મી વીહોણા માનવ,
પર આશ પર ડૂબેલા, પૈસા વીહોણા માનવ.
શ્રીમંતો મોજથી ફરતા, ગરીબો ભૂખથી મરતા,
દ્રષ્ટિ અમી ન વરસે, જુલ્મો સહે છે માનવ.
વિધાતાનો ચલિત ઝુલો, ઉચો નીચો થયા કરતો,
સ્થાઇ રહે ન લક્ષ્મી, હુંપદ તજોને માનવ.

[૬]

વિલાસ અને શરદચંદ્રઃ—

કયાં બોલી, કયાં બોલી, રસીલી બોલી મધુરી બોલી.
હૈયામાં જગાવી પ્રીતની મીઠી તાન
પ્રેમના ઝુલે ઝુલતા બોલી
મધુ વનમાં હું મારગ ભુલી,
મન મારૂ મુંઝાય.... ... .કયાં બોલી.
કયાં બોલી, કહું કયાં બોલી, રસીલી બોલી નયન જુવો બોલી.
હૈયામાં જગાવી પ્રીતની મીઠી તાન
પ્રેમની ડાળે ઝુલા ઝુલતી
નૈન ઇશારે ઘાયલ કરતી
દીલડું ના દુભાવ.... ....કયાં બોલી.

(વિનય ઓખાણી.)

[૭]

વિલાસ અને શરદચંદ્રઃ—

શણગાર સજ્યો (૨) કેવી સુંદર કાયા શોભી રહી ?
મન મોહક આજ બની
ગજરાજ તણી (૨) ગજગામીની હું તો આજ બની.
દીલ ચશ્મ તું આજ ઠરી.
રૂપ ત્હારૂ જોઈને અપ્સરાઓ શરમાય છે,
કંઠ ત્હારો સુણીને કોકીલ પણ લજવાય છે.
મુજ કેશ કલાપ (૨) જોઇ ભોરીંગ દરમાં વાસ કરે,
શરમીંદા નિત્ય બની,

[૮]

અનુપઃ—

જગમાં સહુ સંપી રહો,
પગલાં ભરો તો સંપનાં.
વિખવાદ દીલમાં ના ધરો,
પગલાં ભરો ના કુસંપનાં. જગમાં.
હીંદના વતની બધા એક બીજાના ભાઈ છે,

જો એક સંપે ના રહો તો બેહાલ હીંદુસ્તાન છે.
ધર્મ જુદા વર્ણ જુદા પણ રાહ સઉનો એક છે,
નાના કહો મોટા કહો પણ ઇષ સઉનો એક છે.

[૯]

લતા અને કુંજ:

જાવો જાવો કામણગારા કાન,
શાને પ્રેમ ઘેલા બન્યા રે.

તારા નયનો ના વાગ્યા બાણ,
દીલડા વીંધી દીધા રે.

તારા નયનો છે જાદુ ભરેલા,
મને શાને શરમાવો અલબેલા.

પ્રેમ મુર્તિ બનાવું,
પ્રેમી દીલમાં વસાવું.
ના મુજને સતાવો રસરાજ—શાને પ્રેમ.

(બાબુ બરોડીયા)

અંક ૨ જો

[૧૦]

મહંત:—

ક્યાં છે.... ... ક્યાં છે.... ... ક્યાં છે
પ્ર...ભુ . જી .. ક્યાં છે.

નથી તે યોગીના ધ્યાને નથી તે વિશ્વ ઉદ્યાને
નથી તે શાસ્ત્રના પાને નથી તે વેદ પુરાણે...ક્યાં છે.

વસ્યો એ સત્યના સ્થાને વસ્યો ચિત્ત નિર્મળા સ્થાને
વસ્યો એ ધર્મના સ્થાને વસ્યો શુધ્ધ પ્રેમના સ્થાને

ક્યાં છે ... ક્યાં છે ... ક્યાં છે
પ્ર...ભુ...જી ...ક્યાં છે

| ૧૧ |

કુંજ:—

જોગી બન્યો હું ફાંકડો, એ પ્રેમદાના પ્રેમમાં
બહુરૂપીનો વેશ લીધો, મેં લતાના પ્રેમમાં.
જગમાં કઠીન છે પ્રેમનો આરો,
જોગી બન્યો હું [illegible]
બતાવો મને પ્રેમનો આરો.

તું નાચે તો બંસી બજાવું,
મીઠાં મીઠાં ગીત સુણાવો.
મધુરાં [illegible] ...બતાવો.
મન મંદિરની દેવી બનાવું,
આવો...[illegible]... આવો.. [illegible],
[illegible] બનાવે પ્રેમ તારો... બતાવો.

(બાબુ બરોડીયા.)

| ૧૨ |

લતા અને કુંજ —

[illegible]
હું તો જમુનાને તીરે [illegible] બંસરી..
[illegible]
[illegible] મંજરી ..
[illegible] વાંસળીએ,
દિલના મીનારે [illegible]...વાંસળીઓમાં.
[illegible]...વાગે છે દિલે [illegible] વાંસુરીમાં.
હો... [illegible] હો [illegible] મટકી,
લીધા છે દાન શાને ઉભા હો મટકી.
માગું...હું માગું...માગું હું દિલ [illegible] દાન સુંદરી,
હું તો જમુનાને તીરે [illegible] બંસરી.

(બાબુ બરોડીયા)

[૧૩]

શરદચંદ્ર:—

આ જીવન વહેવારમાં મદ્યપાન સહુને જોઇએ,
ભોગી બનેલા એ ભ્રમરને રસ પુષ્પનો તો જોઇએ.
નાચ—ગાન મહેફીલમાં મીત્ર મદીરા જોઈએ,
માશુકની ત્યાં તો સદા મીઠી નજર પણ જોઈએ.
માલ મીલ્કત જો કદીએ જાય તો પરવા નથી,
પણ એ શરાબીને સદાએ પ્યાલી મદભર જોઇએ.

[૧૪]

કુંજ:—

જગતની નજરે જુઓ દુકાન મારી સાંકડી,
પણ કામ આપે ઝડપથી, આ સાથ મારી ફાંકડી.
આવો જુઓ ખાત્રી કરો આજે અમારા કામની,
ઉધાર શીવું આજ તો પરવા નથી કંઇ દામની
ભાવ થોડો કામ સારૂ જેને આશા નામની.
સીલાઈ અપટુડેટ ને કામ છે મજબુત.
પહેર્યા પછી કહેશો તમે કે નાણાં છે વસુલ,
હું કહું અભીમાનથી આ મુછ મારી વાંકડી.

[૧૫]

લતા અને કુંજ:—

હું તો તમારી વ્હાલી પુજારણ,
પ્રેમની ભિક્ષા આપો પુજારણ. —હું તો
કૃષ્ણ કનૈયો હું બનું તું રાધા બન આજ,
રાસ લીલા અહીં ખેલીને ગજાવીએ સહુ ગામ.
બંસી બજાવું નાચો પુજારણ, —હું તો
હું છું સરિતા સુંદરી સાગર તમે મસ્તાન
વેગે દોડી આવી હું કરો તમે સન્માન,
પ્રેમના પાઠો શીખો પુજારણ. —હું તો